

Losbandige schilderkunst

Tineke Reijnders

De vogel heeft zijn poten stevig op onvaste grond geplant. Met verve domineert het beestje het beeld, ongeacht zijn wiebelige landingsplaats. De vetglanzende luchtballon en de subtiele kleurenpracht van de vogel vormen een bizarre combinatie. Zo'n bizarre combinatie kom je in de natuur niet tegen. Afgezien misschien van de meerkoet in de stadsgracht. Die gebruikt tegenwoordig voor het bouwen van haar nest rustig stadse materialen en weeft geestdriftig, tussen grassen en rietstengels, zilverpapier van chocoladerepen, sigarettenomhulsels, plastic zakjes en wat er maar in het water is gewaaid.

De meerkoet is niks vergeleken met C.A. Wertheim, die ogenschijnlijk geen enkele rem kent in het gebruik van onorthodoxe materialen. Deze kunstenaar is een pure opportunist, die in de strijd om een treffend schilderij alles uit de kast haalt. Soms letterlijk. Enkele jaren geleden exposeerde ze in Museum Kunstpalast in Düsseldorf een zelfportret waarvan de voorgrond geheel bespikkeld is met deksels uit de proviesskast. 'Mixed media', zoals de techniek wordt omschreven, houdt voor C.A. Wertheim echt alles in. Schilderen, tekenen, breien, haken, fotografie en knutselen, met voorwerpen die niemand anders in een schilderij zou stoppen. Geen wonder dat ze een razend populaire docent is bij basisschoolleerlingen. Tijdens workshops helpt ze de kinderen - samen met keramist Daniel Levi - met ongebreidelde fantasie het verzamelde materiaal tot ambitieuze voorstellingen te dwingen. Wat niet betekent dat die grote behendigheid in eigen werk tot snelle kunst leidt. O nee, haar werkwijze is enorm tijdrovend. Een gevonden voorwerp, liefst van onduidelijke afkomst, mag dan wel voor een plotselinge ingeving zorgen, een technische beslissing mag intuïtief worden genomen, de uiteindelijke vorm is het gevolg van hardvochtige scherp-slijperij. Want over Wertheims schouder kijkt de hele schilderkunst mee. Ze verhoudt zich onophoudelijk tot de reuzen uit de kunstgeschiedenis. Haar passie is groot en ze weet er veel van. In menig werk staat een eerbetoon of een speels commentaar op een schilderij van een beroemde meester centraal. 'Zelfportret' heten veel van haar werken en met die omschrijving voert ze zichzelf zonder scrupules een bekend schilderij binnen.

Zelfverzekerd, met humor en in lijn met de subjectieve tijdgeest, etaleert ze de onverschrokken toeëigening. Een mooi voorbeeld is 'Zelfportret (naar De boetende Magdalena van G. de La Tour)', een werk op papier uit 1993. Even vrijmoedig beeldt ze zichzelf anno 2007 af als een met sieraden omhangen zwarte schone uit een leerboek antropologie. Of liever, ze plakt door middel van fotografische manipulatie het eigen hoofd op andermans lichaam. Met als resultaat een absolute blikvanger.

C.A. Wertheim is in de jaren tachtig opgeleid aan de afdeling schilderen van de Gerrit Rietveld Academie, destijds een traditionalistische enclave binnen een instituut dat altijd de actualiteit heeft gevolgd en

medebepaald. Ze had les van onder meer Henk Huig, een schilder die erom bekend stond de vaardigheid van het plooiën schilderen nog te beheersen (wat hij in zijn eigen, abstraherende werk overigens niet praktiseerde). Het vormde een degelijke basis voor haar latere losbandigheid in schilder-kunstige opvattingen.

Aanvankelijk drukte ze haar voorliefde voor een dwarse en rauwe esthetiek uit op materiaal dat zich nauwelijks voor schilderen leent, zoals textiel met een hoogpolige structuur. De laatste jaren kan de huid van het schilderij daarentegen hier en daar ook afstotelijk glad zijn, vooral wanneer een werk gedeeltelijk of geheel uit een fotoprint bestaat. Juist dan zou je je vinger willen leggen op de naden in de bizarre combinaties. De ballon in het hiernaast afgebeelde werk vraagt erom te worden aangeraakt. Wertheim koos de ballon niet omdat hij in het luchtruim kan verdwijnen, net als de vogel. Haar nichtjes, vertelt ze, waren met zulke ballonnen aan het spelen. Ze zag er direct de plastische mogelijkheden van en bewerkte vervolgens de foto zodanig dat er de witte lichtjes op verschenen die we kennen van de rijke stillevens uit de zeventiende eeuw. In een vergelijkbaar werk benadrukte ze juist het intrigerende sexy eind van de ballon.

De vogel is hier personage nummer één, nadat hij eerder toevalligerwijs Wertheims werk was binnengeslopen, toen een onbestemd hoekje zich plotseling liet lezen als een vogelkopje. Sindsdien komt de vogel in verschillende werken voor (het AMC bezit twee werken uit deze serie), steeds samengesteld uit hetzelfde pluizige materiaal als hier. De vogel krijgt er een aandoenlijke uitstraling door. Hetzelfde materiaal in groene tinten omkranst de ballon, die daardoor iets krijgt van een sprookjesparel tussen het zeewier. 'Geweldig spul', zegt Wertheim van de pluizige draadjes. 'Het komt uit India en zit vol harde vezels van de maisplant. Het is prettig ruig materiaal; het heet 'Indiaas papier' en is voor mij een logische opvolger van de textiel waarmee ik vroeger werkte. Je kunt er eigenlijk mee schilderen. Het aantal kleuren is beperkt, maar als je ze naast elkaar zet, krijg je toch verschillende nuances.'

Van nabij is goed te zien hoe virtuoos het 'schilderwerk' in elkaar steekt. Het moet een halsbrekende toer zijn om de strootjes op de juiste plaats te zetten (met spelden) en ze dan een voor een op het linnen te plakken. Indrukwekkend hoe vanzelfsprekend het beestje eruit ziet en hoe natuurlijk de houding, terwijl er geen roodborst of een ander specifiek type is nagebootst. Het is gewoon een vogel en zoals hij daar staat, op die ballon, doet hij denken aan Le petit Prince, die woonde op een kleine planeet. De kleine prins is in het leven geroepen door de schrijver en piloot Antoine de Saint Exupéry. Door middel van de naïeve en grappige vragen van Le petit Prince, gaf de schrijver op lichtvoetige wijze woorden aan zijn verwondering over de absurditeit van het bestaan. C.A. Wertheim stipt de absurditeit van het bestaan even lichtvoetig aan met bizarre combinaties en weerbarstige materialen.

C.A. Wertheim

Ballon 07

gemengde techniek op papier, 55 x 77 cm